

Lisansüstü Araştırmalarda Eğitim Kurumlarına Yönelik İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramının İncelenmesi

Cihan Tombulca¹, Sedat Özer², Şule Güneş Gül³, Nilüfer Aydın Tarlacı⁴

DOI 10.5281/zenodo.15196703

Özet

Bu araştırma, eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği (İSG) konularında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların incelenmesi yoluyla mevcut durumun değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, Ulusal Tez Merkezi (YÖK-Tez) veri tabanından erişilebilen lisansüstü tezler incelenmiş, "eğitim kurumu", "okul", "iş sağlığı", "iş güvenliği" ve "iş sağlığı ve güvenliği" anahtar kelimeleri kullanılarak 2023-2025 yılları arasında yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri analiz edilmiştir. Bu araştırmada incelenen çalışmalardan elde edilen bulgular, eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının öneminin kabul edildiğini ancak uygulama açısından çeşitli eksikliklerin bulunduğunu göstermektedir. Öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler arasında İSG konusunda temel bir farkındalık olduğu, ancak bu farkındalığın bireylerin deneyimlerine, aldıkları eğitime ve kurumsal yapıya bağlı olarak değiştiği tespit edilmiştir. Çalışmalarda, okullardaki fiziksel güvenlik önlemlerinin yetersiz olduğu, laboratuvar güvenliği, acil çıkış tabelaları ve ıslak zemin önlemleri gibi konularda eksikliklerin bulunduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin temel güvenlik bilgilerine sahip olmaması ve tatbikatlara katılımın düşük olması dikkat çeken bulgulardan biridir. Araştırmalar, İSG eğitimlerinin genellikle teorik düzeyde kaldığını ve uygulamalı eğitimlere daha fazla yer verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, yöneticilerin İSG uygulamalarının etkinliğinde belirleyici bir role sahip olduğu ancak teknik ve mali destek eksikliği nedeniyle uygulamada zorluklarla karşılaştıkları görülmektedir. Son olarak, öğretmenlerin psikososyal risklere maruz kaldığı, stres, iş yükü ve güvensizlik gibi faktörlerin mesleki tatminlerini ve performanslarını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgular, İSG'nin yalnızca fiziksel güvenlik önlemleriyle sınırlı kalmaması gerektiğini, psikososyal risklerin de dikkate alınarak bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İş sağlığı ve güvenliği (İSG), eğitim kurumlarında İSG, okul güvenliği, İSG farkındalığı, İSG eğitimi.

Investigation of the Concept of Occupational Health and Safety for Educational Institutions in Graduate Studies

Abstract

This study aims to evaluate the current situation by examining postgraduate studies on occupational health and safety (OHS) in educational institutions. Within the scope of the research, graduate theses accessible from the National Thesis Center (YÖK-Tez) database were examined, and master's and doctoral theses published between 2023-2025 were analyzed using the keywords "educational institution", "school", "occupational health", "occupational safety" and "occupational health and safety". The findings obtained from the studies examined in this research show that the importance of occupational health and safety (OHS) practices in educational institutions is recognized, but there are various deficiencies in terms of implementation. It was found that there is a basic awareness about OHS among teachers, administrators and students, but this awareness varies depending on the experiences of individuals, the education they receive and the institutional structure. In the studies, it was reported that physical safety measures in schools were inadequate and that there were deficiencies in laboratory safety, emergency exit signs and wet floor precautions. Teachers' lack of basic safety knowledge and low participation in drills is one of the striking findings. Studies reveal that OHS trainings generally remain at the theoretical level and that there is a need for more practical trainings. In addition, managers have a decisive role in the effectiveness of OHS practices, but they face difficulties in implementation due to lack of technical and financial support. Finally, it was found that teachers are exposed to psychosocial risks and that factors such as stress, workload and insecurity negatively affect their professional satisfaction and performance. These findings suggest that OHS should not be limited to physical safety measures, but a holistic approach should be adopted by taking psychosocial risks into account.

Keywords: Occupational health and safety (OHS), OHS in educational institutions, school safety, OHS awareness, OHS training.

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, cihan-1976@hotmail.com, ORCID: 0009-0006-2501-2587

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, sedatozer722@gmail.com, ORCID: 0009-0007-9385-6762

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, sulegns96@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8132-2022

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, niluferaydin26@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-3746-3724

Giriş

Birey, doğumu ile belirli bir çevre içerisinde var olup ilerleyen dönemleri yaşamakta ve yaşam evresinin son anına kadar bu süreç devam etmektedir. Yaşam evreleri beslenme, güvenlik ve sağlık olmak üzere birçok temel gereksinim doğrultusunda devam ederken bireyin bulunduğu ortam koşulları ya da farklı ortamlara uyum sağlayabilmesi deneyimler ve kabiliyetleri doğrultusunda seyredilmektedir. Seyrin ilerleyişinde gerek olan kavramlardan birisi de eğitimidir. Eğitim, bireylerde yaşamın tüm evrelerinde, doğum anından itibaren mevcut kabiliyetlerin ve çevresince etkileri doğrultusunda sürece eşlik etmektedir (Cüceloğlu ve Erdoğan, 2019).

Eğitim, insan yaşamının her evresinde farklı isimler ve amaçlarla karşımıza çıkan, bireylere bilgi, beceri ve deneyim kazandıran temel bir süreçtir. Toplumun kültürel mirasını gelecek nesillere aktarmada, toplumsal değerleri korumada ve bilimsel açıdan üretken, donanımlı bireyler yetiştirmede eğitim vazgeçilmez bir rol oynar (Ayhan, 2011). Eğitim, yalnızca bireysel gelişimi değil, aynı zamanda toplumun ilerlemesini ve sürdürülebilir kalkınmayı da destekler. Bu nedenle, eğitimin önemi yalnızca bireylerin kişisel başarısıyla sınırlı değil, toplumun refahı ve geleceği açısından da kritik bir unsurdur. Eğitim, bilgi çağında yaşayan toplumlar için bir gereklilik olmanın ötesinde, insanlığın ortak değerlerini koruyan ve geliştiren bir köprüdür. Bu bağlamda, eğitime yapılan yatırım hem bireylerin hem de toplumun geleceğine yapılan en değerli yatırımdır.

Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği (İSG), bu değerli sürecin sağlıklı ve güvenli bir şekilde yürütülmesi için büyük önem taşır. Avrupa Birliği'nin iş sağlığı ve güvenliği stratejisi, çalışma kalitesini korumak ve geliştirmek amacıyla eğitim, farkındalık çalışmaları ve yeni ortaya çıkan risklerin öngörülmesi yoluyla önleme kültürünün güçlendirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır (Burgos-Garcia, 2015). İş sağlığı ve güvenliği, geleceğin Avrupa Birliği'nde eğitim, öğretim, araştırma ve yeniliği kapsayan bütünlük bir stratejinin parçası olmalıdır. Gelecekteki çalışanlar ve işverenler arasında önleme kültürünün teşvik edilmesi için, iş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegre edilmesi veya diğer bir ifadeyle "ana akımlaştırılması" (mainstreaming) gereklidir. Çocukların ve gençlerin güvenli ve sağlıklı davranışları erken yaşta öğrenmeleri, risklere karşı farkındalık geliştirmeleri ve kendi güvenli ve sağlıklı ortamlarını şekillendirmeyi öğrenmeleri durumunda, gelecekteki çalışma ve özel yaşamlarında daha yüksek düzeyde güvenlik ve sağlık standartlarına sahip olmaları beklenmektedir (Azeredo ve Stephens-Stidham, 2003).

Eğitim, toplumun gelişiminde temel bir rol oynarken, bu sürecin sağlıklı ve güvenli bir şekilde yürütülmesi eğitim kurumlarının iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarına bağlıdır. Bu doğrultuda, eğitim kurumlarında İSG kavramının ele alınması ve değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, eğitim kurumlarında gerçekleştirilen İSG uygulamalarını ve bu konudaki lisansüstü araştırmaları inceleyerek mevcut durumu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, İSG farkındalığı, fiziksel güvenlik önlemleri, eğitim süreçleri, yönetsel uygulamalar ve psikososyal riskler gibi temel bileşenler analiz edilerek, akademik çalışmaların ulaştığı sonuçlar sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Eğitim kurumlarında İSG'nin farkındalık düzeyi genel olarak kabul edilse de uygulama süreçlerinde çeşitli eksiklikler bulunduğu görülmektedir. Bu çalışma, lisansüstü araştırmaların sistematik bir analizini yaparak, eğitim kurumlarında İSG uygulamalarının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma sonuçları, eğitim politikaları geliştiriciler, okul yöneticileri ve İSG uzmanlarına rehberlik edebilecek nitelikte olup, daha etkili ve sürdürülebilir İSG uygulamalarının geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca, bu çalışma eğitim sektöründe İSG'nin ne ölçüde etkin olduğunu, karşılaşılan sorunları ve bu eksikliklerin nasıl giderilebileceğini ortaya koyarak literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Çalışma, İSG farkındalığının öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler üzerindeki etkilerini analiz ederek, bireysel ve kurumsal düzeyde yaşanan zorlukları belirlemede ve politika geliştiriciler için rehber niteliğinde öneriler sunmaktadır. Araştırmaların bulguları, İSG eğitimlerinin genellikle teorik düzeyde kaldığını ve uygulamalı eğitimlerin eksik olduğunu ortaya koymakta, bu alanda daha etkin yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu araştırma İSG'nin yalnızca fiziksel güvenlik önlemleriyle sınırlı kalmayıp, psikososyal risk faktörlerinin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Öğretmenlerin mesleki tatmini, yöneticilerin sorumlulukları ve öğrencilerin güvenliği gibi unsurlar, İSG'nin eğitimde bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Eğitim sektörüne yönelik İSG performansının değerlendirilmesi üzerine yapılan araştırmaların sınırlı olması nedeniyle, bu çalışma literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmakta, ilerleyen araştırmalara temel oluşturacak ve eğitim ortamlarında İSG uygulamalarının daha etkin hale getirilmesine yönelik yeni çalışmalar için zemin hazırlamaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Eğitim Kavramı

Eğitim, insanın kişiliğini yönetebilecek özellikteki gelişim alanı olarak belirtilebilir. İlk çağlardan itibaren insanın yaşama tutunması eğitim ile söz konusu olmuştur. Küçük yaşlardan itibaren yaşam mücadeleleri ve hayatta kalabilmeye yönelik kabiliyetler bireylere öğretilirken ilerleyen dönemlerde sosyal ve kültürel yaşam bakımından olgunluk kazanımları desteklenmiştir (Öztürk ve ark., 2022).

Eğitim, toplumlar ve devlet yöneticilerinin eski tarihlerden itibaren önem verdiği konular arasında olmuştur. İnsanlık ilk çağlarda, milattan sonrasında, Rönesans döneminde ve sonraki yıllarda eğitimi toplumsal anlamda önemli yapılar arasında görmüştür (Aslanargun, 2020). Önceki dönemlerde olduğu üzere bireylerin boş zamanlarının değerlendirilebilme amacıyla uygulamalı ya da teorik biçimde eğitim uygulamaları tercih edilebilmiştir. 18. Yüzyıl itibari ile Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkması dünyada oldukça etkileyici olurken etkilenen kavramlar arasında eğitim de yerini almış niteliksel anlamda değişime uğramıştır. Eğitime verilen önem artmış, eğitimin bireysel kabiliyetler yanı sıra ülkelerde kalkınma araçları arasında etkili olduğu belirtilmiştir (Öztürk ve ark., 2022). Mevcut bilgilerin aktarılması, yeniliklerin kazandırılması ve toplumsal gelişim adına Asya'dan Amerika kıtasına, Antik Yunan'dan Roma'ya dünya genelinde eğitime gerekli özen gösterilmiştir. Eğitim farklı ülkelerde özenli faaliyetler arasında değerlendirilmekle birlikte planlama, içerik ve faaliyetleri titizlik, modern gelişmelerin dahili ile yürütülmüştür. Zorunlu eğitimler ülkelerce topluma yönelik atfedilen uygulamalar arasında yerini almıştır (Aslanargun, 2020). 19. Yüzyıl sonlarında çeşitli ülkelerde eğitimi ilköğretimden yükseköğretime kadar sistematize etmiş, Osmanlı Devleti 1869 tarihinde yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile ilköğretimi zorunlu kılmıştır. Zorunluluğa uymayanlara ise üç defa uyarı ve devamı halinde (zorunluluğu yerine getirmeyen kişilerin mali durumuna göre belirlenmek sureti ile) beş ile yüz kuruş aralığında para cezası uygulanması söz konusu olmuştur (Ortaylı, 2019). Eğitim toplum tarafından değer verilen kavramlar arasında olmuş ve davranışlara da bu yönde yansımıştır (Görür, 2024).

Tanımsal olarak eğitim kavramı, bireylerin içerisinde bulunduğu toplumda kabiliyetini, tutum ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin toplamından oluşmaktadır. Eğitim, bireysel davranışlarda kendi yaşam biçimi ile ve amaçlar doğrultusunda istenen değişimin meydana getirilme sürecidir (Tezcan, 2020). Eğitim kavramını Durkheim

“çocukta ahlaki, entelektüel, fiziksel hallerin uyandırılması ve geliştirilme faaliyetlerini” olarak tanımlamaktadır. Ziya Gökalp ise eğitimi “cemiyet içerisinde yetişen neslin henüz yeni yetişme aşamasındaki nesile fikir ve hislerinin vermesi” şeklinde ifade etmiştir (Ayhan, 2011).

Her birey doğumu itibari ile güvenli ve sağlıklı ortam kadar yeterli eğitim alma hakkına sahiptir (UNİCEF, 2016). Eğitim, bireyin yaşamı süresince tesadüfi olarak karşılaşacağı olaylar karşısında sergileyeceği bir takım tepkiler olarak adlandırılmamaktadır. Bununla birlikte eğitim, toplum ve birey adına çok önemli ve geniş bir alanı kapsar niteliktedir. Belirli plan kapsamında ve hedef doğrultusunda insanın yetiştirilmesi, beden ve ruh sağlığının korunarak geliştirilmesi adına yürütülen çalışmaların tamamı eğitim olarak tanımlanabilir. Eğitim, yetişkin nesillerin belirlenmiş amaç doğrultusunda planlı olarak gelişiminin sağlanması adına yürütülen çalışmalardır (Ayhan, 2011). Toplumsal yeteneğin gelişmesi ile birey, kişisel gelişimini seçilmiş ve kontrollü ortam sınırlarında yürütmektedir. Bu ortamlardan biri de eğitim kurumlarıdır (Tezcan, 2020).

Eğitim Kurumları

Genel anlamda öğretim ve eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yer eğitim kurumu olarak tanımlanmaktadır. Her bir eğitim kurumu kendi içerisinde derslik, sınıf, şube ve okul olarak adlandırılan bölümlerden oluşabilmektedir. Türkiye’de okul, Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı olmak sureti ile eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü sanal ve fiziki ortamlardır. Eğitim kurumlarını genel kademelerine göre ilk, orta ve yükseköğretim olarak gruplandırmak mümkündür. Bunlar (MEB, 2024);

- İlköğretim kurumları: çocuğun iyi vatandaş olması adına gereken beceri, bilgi, alışkanlık ve davranışların kazandırılması amacı ile kabiliyet ve ilgisi açısından yaşama ve sonraki eğitime hazırlanmasını amaçlayan kurumlardır. Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında faaliyet gösteren bu kurumlar, ilkokul ve ortaokullar olarak bilinmekte olup 6 ile 14 yaş arasında bulunan çocukları kapsamaktadır. Bu kurumlar öncesinde okul öncesi eğitim kurumları (kreş vb.) ve sonraki sürecinde ise ortaöğretim kademesi yer almaktadır.
- Ortaöğretim kurumları: öğrencilere genel kültür verilmesi, toplum ve kişisel sorunların tanınması, çözüm aranması, yurtdışı kültürel ve sosyal kalkınmaya katkı sağlama bilincinin kazandırılması amacıyla kurulmuştur. Bireylerin, iş ve yaşamın diğer alanlarına, istek ve kabiliyetler doğrultusunda toplumsal ihtiyaçları arası denge sağlanması bu kurumların amaç ve görevleri arasındadır. Ortaöğretim kurumları, lise adı ile toplumda ifade edilmekle birlikte bireylere yönelik en az dört yıl olarak eğitim vermekte olup; bireyi sonraki kademe olan yükseköğretime hazırlamaktadır.
- Yükseköğretim kurumları: ortaöğretim sonrasında toplumda nitelikli insan gücünün sağlanması, bilimsel faaliyetlerin kazandırılması, kültürel, bilimsel ve teknik problemlere yönelik çözümler geliştirme amaçlı araştırma ve incelemelerin yürütülmesi bu kurumların ilkeleri arasında yer almaktadır. En az iki yıllık yükseköğretim veren bu kurumlar meslek yüksekokulu, konservatuar, uygulama araştırma merkezleri ve fakülte gibi farklı türlere ayrılmaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı

Sanayi devrimi sonrasında çalışma ortamları daha fazla çalışan ve daha yoğun çalışma türleri ile karşılaşmıştır. Akabinde teknoloji kullanımı ve sanayinin artışı çalışma ortamlarının koşullarının olumsuz durumlar oluşturmasına neden olmuş ve İSG uygulamaları ön plana çıkmıştır. Çalışma ortamlarına yönelik iş kazaları ile meslek hastalığı başta olmak üzere olumsuz durumların azaltılması veya tamamen engellenmesi ile şartların olumlu yönde

iyileştirilmesi İSG'nin amaç ve görevleri arasında olmuştur. Bununla birlikte bireylerin çalışmalara yönelik temel hakları arasında yerini almıştır (Yılmaz ve Büyükakıncı, 2019).

İş güvenliği kavramı, çalışanların teknik risklere karşı korunmasını ifade ederken, **iş sağlığı**, tüm çalışanların fiziksel, zihinsel, sosyal, etik ve genel iyilik halinin en yüksek düzeyde sürdürülmesini amaçlamaktadır. İş yerlerinde bu hedefe ulaşmak için sağlıklı çalışma koşullarının ortadan kaldırılması ve olumsuz faktörlere karşı koruyucu önlemler alınması gerekmektedir. Çalışanların fiziksel ve ruhsal olarak uygun işlere yerleştirilmesi, işin bireye, bireyin ise işe uyumunun sağlanması önemli bir gerekliliktir. İş güvenliği ise, iş süreçleri sırasında ve işin icrası esnasında ortaya çıkabilecek zararları ve aksaklıkları belirleyerek ortadan kaldırmaya yönelik teknik ve sistematik uygulamaları kapsamaktadır (Demir, 2006).

İş sağlığı ve güvenliği (İSG), işyerlerinde ortaya çıkan riskler ve bunların olumsuz sonuçlarının artması nedeniyle, hükümetler ve kuruluşlar açısından giderek daha önemli bir konu haline gelmiştir. Bu doğrultuda, İSG alanında uzmanlaşmış profesyonellerin istihdamı OECD, ILO ve diğer devlet kurumlarında artış göstermektedir. Uluslararası düzeyde İSG uygulamaları, dört temel ilkeye dayanmaktadır: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (OSHA) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). ILO, iş sağlığı ve güvenliğini "çalışmaya bağlı yaralanmaların ve hastalıkların önlenmesi ile çalışanların sağlığının korunması ve teşvik edilmesiyle ilgilenen bir disiplin" olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, İSG uygulamalarının temel amacı, çalışma koşullarını ve iş ortamını iyileştirmektir. İSG, geleneksel üretim merkezlerinden bilişim teknolojisi şirketlerine, sağlık hizmetlerinden bakım evlerine, eğitim kurumlarına kadar geniş bir sektör yelpazesi ile doğrudan ilişkilidir (Yılmaz, 2022).

İSG kavramı genel olarak iş sağlığı boyutu ile iş güvenliği boyutu olmak üzere iki ayrı temel yapıdan oluşmaktadır. Bu boyutlardan iş sağlığı, çalışanların fiziksel, zihinsel ve sosyal refahını iş ortamının dinamikleriyle uyumlu hale getiren, önleyici ve geliştirici bir yaklaşımdır. Bu kavram, geleneksel "iş güvenliği" anlayışının ötesine geçerek, yalnızca kazaları engellemekle kalmayıp, aynı zamanda meslek hastalıkları, bireylerin sağlığını olumsuz etkileyebilecek etkenlere (kronik stres, ergonomik yorgunluk) ve hatta dijital çağın getirdiği yeni risklere (ekran bağımlılığı, siber stres gibi) karşı çalışma ortamlarında-yöntemlerinde uzun vadeli etkilerle mücadele etmektedir (Çelik, 2024). Örneğin eğitim kurumlarında eğitimcilerin stres gibi iş sağlığı sorunları yaşayabildiği ve mesleki sağlıkları ile kişisel refahlarının da etkileşim içerisinde olduğu araştırmalarca ifade edilen sorunlar arasındadır (Braun ve ark., 2022; Braun ve ark., 2024).

İSG kavramının ikinci boyutu iş güvenliğidir. İş sağlığı boyutundan farklı olarak iş güvenliği boyutu, çalışma ortamları ile ilgili olarak meydana gelebilecek tehdit ve risklerin tespit edilerek engellenmesini veya tamamen ortadan kaldırılmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu etkenler proaktif anlayış benimsemekle birlikte meydana gelebilecek kaza, yaralanma, patlama ve diğer olumsuz durumları çalışma prensipleri ile etkisiz hale getirmeyi amaçlamaktadır. İş güvenliği, çalışma ortam ve yöntemlerinin güvenli olmasını sağlama ve yaşanabilecek olumsuzluklar karşısında koruyucu faaliyetler dizisidir (Çelik, 2024).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 4. maddesine göre, işveren, İSG ile ilgili sağlık ve güvenlik önlemlerinin uygulanıp uygulanmadığını denetlemek ve meydana gelen sorunları gidermekle yükümlüdür. Kanununun 10. maddesi kapsamında, çalışma ortamında ve çalışanların maruz kaldığı risk faktörlerini ortadan kaldırmak için gerekli kontrol, ölçüm ve değerlendirme süreçlerinin yürütülmesi gerekmektedir. İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Yönetmeliği'nin 8.

maddesine göre, İSG kurullarının temel sorumluluğu, kurumun yapısına uygun bir İSG iç yönergesi taslağı hazırlayarak işverenin veya işveren temsilcisinin onayına sunmaktır. Bununla birlikte, hazırlanan yönergenin uygulanmasını takip etmek, yapılan gözlemleri raporlamak, alınması gereken önlemleri belirlemek, iş yerinin mevcut durumu hakkında yıllık rapor hazırlamak, önceki yılın uygulamalarını değerlendirmek ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde çalışmak, bu kurulların diğer sorumlulukları arasında yer almaktadır (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012).

Bu İSG uygulamaları, eğitim kurumlarında çalışanlar ve öğrenciler için stres, kaygı ve risk faktörlerinden arındırılmış güvenli bir eğitim ve çalışma ortamı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, okullarda meydana gelebilecek tehlike ve risklerin önlenmesiyle daha güvenli bir eğitim alanı oluşturulması hedeflenmektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerin ve diğer çalışanların fiziksel ve psikolojik olarak kendilerini güvende hissetmeleri, okul güvenliği kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, İSG uygulamalarıyla desteklenen güvenli bir okul ortamı, bireylerin daha rahat olmalarına ve performanslarını en üst düzeyde sergileyebilmelerine katkı sağlayacaktır (Çay, 2019).

Eğitim Kurumlarında İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı

Avrupa Topluluğu'nun 2007–2012 yıllarına ait İş Sağlığı ve Güvenliği Stratejisi, sağlık ve güvenlik konularının eğitim programlarına entegre edilmesini gerekli görmektedir. Bu çerçevede, iş sağlığı ve güvenliğinin (İSG) eğitimle ilişkisi açık biçimde kabul edilmekte; bireylerde İSG bilincinin erken yaşlardan itibaren kazandırılmasının önemi vurgulanmaktadır. Küçük yaş grupları için sağlık, güvenlik ve sosyal iyilik hâlini kapsayan temel kavramların öğretilmesi, ileri yaş grupları için ise iş ve yaşam ortamlarında gerekli olacak sosyal ve mesleki becerilerin kademeli biçimde geliştirilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda bazı ülkeler, erken çocukluk eğitimine yönelik kamu yatırımlarını artırmıştır. Örneğin Yeni Zelanda, OECD ülkeleri arasında bu alana en yüksek kamu harcaması yapan ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. İSG eğitiminin etkili olabilmesi, yalnızca erken yaşta başlamasına değil, aynı zamanda içerik niteliğinin geliştirilmesine ve öğrencilerin katılımcı bir yaklaşımla sürece dâhil edilmesine bağlıdır. Bu bütüncül yaklaşım; fiziksel donanımın yanı sıra, süreçlerin ve yönetim sistemlerinin de kapsanmasını gerekli kılar. Öğrencilerin, öğrenme süreci içinde okuldaki sağlık ve güvenlik uygulamalarına aktif olarak katılması hem sorumluluk duygusunu artırmakta hem de okul ortamının güvenliğine yönelik farkındalığı güçlendirmektedir (Salimi, 2013).

Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının yasal dayanağı, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bu kanun çerçevesinde hazırlanan yönetmeliklerdir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), bu yasal düzenlemeler doğrultusunda yayımladığı genelgelerle okullarda risk analizlerinin gerçekleştirilmesini, gerekli sağlık ve güvenlik önlemlerinin uygulanmasını ve öğrenciler için güvenli bir fiziksel çevre oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu sorumluluklar, doğrudan okul idarecileri ve öğretmenler tarafından yerine getirilmektedir. 2014/16 sayılı Genelge ile eğitim kurumlarında İSG uygulamaları resmen başlatılmış olup, öğrencilerin karşılaşabileceği kazaları engellemek ve güvenli bir öğrenim ortamı sağlamak amacıyla koruyucu ve önleyici adımların atılması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ilgili sivil toplum örgütleri (STK'lar) iş birliğiyle İSG bilincini artırmaya yönelik eğitimler, seminerler ve toplantılar düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu genelge, eğitim kurumlarında görev alan tüm çalışanların ve öğrencilerin sağlık ve güvenliğini korumak için gerekli önlemlerin en kısa sürede uygulamaya konulmasının önemini ortaya koymaktadır (Tekin, 2023).

2018/10 sayılı Genelge, eğitim kurumlarında güvenliğin artırılmasına yönelik düzenlemeleri içerir. Bu genelgede, öğrencilerin sağlıklı ve güvenli bir şekilde eğitim görmelerini sağlamak amacıyla çeşitli önlemlerin alınması hedeflenmiştir. Özellikle, öğrencilerin okula ulaşımı sırasında karşılaşılabilecekleri risklerin en aza indirilmesi, okul binalarında fiziksel güvenlik önlemlerinin uygulanması ve akran zorbalığı gibi sosyal sorunların önlenmesi gibi konulara dikkat çekilmiştir. Okullarda yaşanabilecek şiddet, zorbalık ve öğrenciler arası çatışmaların, öğrencilerin psikolojik ve sosyal sağlığını olumsuz etkileyebileceği vurgulanarak, bu tür olayların önüne geçmek için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir (Yardımcı, 2023).

Cumhurbaşkanlığı'nın hazırladığı 100 Günlük Eylem Planı, eğitim kurumlarının güvenliğini sağlamaya yönelik önemli bir projedir. Bu plan kapsamında, okulların Kent Güvenlik Yönetim Sistemi'ne (KGYS) entegre edilmesi ve güvenlik sorunu yaşayan okullara öncelik verilerek her okula en az bir polis memuru tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında imzalanan "Güvenli Okullar, Güvenli Gelecek" projesi ile okullarda düzenli güvenlik denetimleri yapılması, kamera sistemleriyle izleme sağlanması ve olası tehlikelere hızlı müdahale edilmesi gibi önlemler hayata geçirilmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı personel, okulların daha temiz ve sağlıklı bir ortama kavuşması için gerekli çalışmaları yürütmekle görevlendirilmiştir. Bu adımlar, öğrencilerin güvenli ve sağlıklı bir eğitim ortamında yetişmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (Kıymırtı, 2024).

Türkiye'de, Millî Eğitim Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında imzalanan "İş Sağlığı ve Güvenliğinin Eğitime Entegrasyonu Protokolü", iş sağlığı ve güvenliği (İSG) kavramlarının eğitim sistemine entegre edilmesini hedeflemektedir. Bu protokol kapsamında, İSG prensiplerinin ders müfredatlarına, okul içi uygulamalara ve eğitim-öğretim süreçlerinin her aşamasına dâhil edilmesi öngörülmüştür. Özellikle çocukların erken yaşlardan itibaren sağlık ve güvenlik bilinci edinmeleri amaçlanarak, eğitim kurumlarının uluslararası güvenlik standartlarına uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir. Eğitim kurumları, iş güvenliği kültürünün toplumda yaygınlaştırılmasında ve güvenlik farkındalığının artırılmasında kilit bir rol oynamaktadır. İSG'nin müfredata dâhil edilmesi, öğrencilerin bu bilinci küçük yaşlarda kazanmalarını sağlayarak, gelecekte daha güvenli çalışma ve yaşam koşullarına sahip bireylerin yetiştirilmesine önemli bir katkı sunacaktır. Bu sayede, toplumun her kesiminde güvenlik bilincinin yerleşmesi ve sürdürülebilir bir güvenlik kültürünün oluşturulması mümkün hale gelecektir (Tekin, 2023).

2.5. Okullarda İSG Uygulamaları

Okullarda gerçekleştirilen iş sağlığı ve güvenliği (İSG) faaliyetleri, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan yönergeler doğrultusunda yürütülmektedir. Zamanın gereksinimlerine ve değişen koşullara uyum sağlamak amacıyla, bu yasal düzenlemelere ek olarak yeni önlemler ve güncellemeler de hayata geçirilmektedir. Okullardaki İSG uygulamaları, MEB'in hazırladığı talimatlar, eğitim kurumları için geliştirilen İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi ve ilgili yönetmelikler esas alınarak planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu çerçevede, okulların güvenli ve sağlıklı bir eğitim ortamı sunması hedeflenmektedir (Yardımcı, 2023):

Okullarda acil durumlarda hızlı ve güvenli tahliye sağlamak için çıkış noktaları, yönlendirme işaretleri ve tahliye yolları düzenli olarak kontrol edilmeli ve eksiklikler zamanında giderilmelidir. Bu süreç, Okul İSG Kurulu ve sivil savunma ekipleriyle koordineli bir şekilde

yönetilir. Acil çıkış kapılarının dışı doğru açılacak şekilde tasarlanması, çıkış yollarının engellenmemesi ve yönlendirme tabelalarının fosforlu veya kesintisiz enerji kaynağıyla aydınlatılması gibi önlemler, tahliye işlemlerinin güvenliğini artırır. Acil durum eylem planları oluşturulmalı ve öğrenciler ile personel düzenli olarak bilgilendirilerek tatbikatlar yapılmalıdır (Mahan, 2023).

Okullarda yaşanan kazalar ve ramak kala olayları (ciddi kazaya dönüşme potansiyeli taşıyan durumlar), İSG kurulu tarafından kayıt altına alınarak detaylı bir şekilde incelenmelidir. Kazaların sebepleri analiz edilerek, benzer olayların önlenmesi için gerekli tedbirler belirlenmeli ve uygulanmalıdır. İlk yardım konusunda eğitilmiş personelin görevlendirilmesi, acil müdahale ekipmanlarının kolay ulaşılabilir olması ve bu ekipmanların düzenli bakımı büyük önem taşır. Okulda çalışan tüm personelin kan grupları kaydedilmeli ve bu bilgiler acil durumlarda hızlıca erişilebilir olmalıdır. Öğrencilerin atölye ve laboratuvarlarda kullandıkları iş kıyafetlerinde kan grubu bilgisi bulunmalı ve bu bilgiler okul yönetim sistemi (e-Okul) üzerinden takip edilmelidir (Yardımcı, 2023).

Okullarda yaşanan kazalar ve ramak kala durumları (ciddi kazalara dönüşebilecek olaylar), İSG kurulu tarafından kaydedilmeli ve detaylı bir şekilde değerlendirilmelidir. Kazaların temel nedenleri araştırılarak, benzer olayların tekrarlanmaması için gerekli önlemler alınmalıdır. İlk yardım konusunda eğitilmiş personelin belirlenmesi, bu kişilerin gerekli sertifikaları alması ve acil müdahale ekipmanlarının her zaman kullanıma hazır olması büyük önem taşır. Okulda görev yapan tüm çalışanların kan grupları kayıt altına alınmalı ve bu bilgiler acil durumlarda hızlıca ulaşılabilir olmalıdır. Öğrencilerin atölye ve laboratuvarlarda kullandıkları iş kıyafetlerinde kan grubu bilgisi bulunmalı ve bu bilgiler okul yönetim sistemi (e-Okul) üzerinden takip edilmelidir (Bilgiç, 2023).

Acil durumlara hazırlık amacıyla, düzenli aralıklarla tatbikatlar yapılmalı ve öğrenciler ile personel, tahliye yolları, toplanma alanları ve acil durum prosedürleri hakkında bilinçlendirilmelidir. Bu tatbikatlar, deprem, yangın, sabotaj gibi olası tehlikelere karşı periyodik olarak gerçekleştirilmelidir. Bina içindeki gaz, su ve elektrik tesisatlarının bakım ve onarımı yalnızca yetkili teknik personel tarafından yapılmalı ve yetkisiz kişilerin bu sistemlere müdahalesi önlenmelidir. Bina içinde sağlık ve güvenlikle ilgili uyarı levhaları, görünür ve uygun yerlere yerleştirilerek farkındalık artırılmalıdır (Çelik, 2024).

Okullarda sağlık ve güvenlik denetimleri, çalışma ortamının güvenliğini sağlamak ve eksiklikleri tespit ederek gidermek amacıyla düzenli olarak yürütülmelidir. Yılda en az iki kez genel güvenlik kontrolleri yapılmalı ve gerektiğinde uzman desteği alınmalıdır. Bu kontrollerde, tuvaletlerin temizliği, soyunma odalarının uygunluğu, kantin ve yemekhanelerin hijyen standartları, laboratuvar ve atölyelerdeki ekipmanların güvenliği gibi unsurlar detaylı bir şekilde incelenmelidir. Okullarda iş sağlığı ve güvenliği yönetiminin temelini risk değerlendirmesi oluşturur. Bu süreç, tehlikelerin belirlenmesi, risklerin analiz edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması adımlarını içerir. Kazalar raporlanarak okul müdürüne ve İSG kuruluna bildirilmeli, tespit edilen eksiklikler giderilmeli ve benzer olayların tekrarlanmaması için önleyici tedbirler uygulanmalıdır. Her eğitim-öğretim yılı başında kazalar gözden geçirilmeli ve gerekli ek önlemler öğretmenler ve personel tarafından hayata geçirilmelidir (Tekin, 2023).

Okullarda kullanılan merdivenler, yangın merdivenleri, normal merdivenler ve taşınabilir (seyyar) merdivenler olmak üzere çeşitli türlerdedir. Yangın merdivenlerinin düzenli bakımı yapılmalı, yönlendirme işaretleri belirgin ve erişilebilir olmalıdır. Normal merdivenlerde

kaymaz bantlar kullanılmalı, korkuluklar güvenlik standartlarına uygun olmalı ve düşmeleri önleyici ek tedbirler alınmalıdır. Taşınabilir merdivenler ise periyodik olarak kontrol edilmeli ve kullanımdan önce sağlamlığı test edilmelidir. Okullardaki elektrik işleri yalnızca yetkili kişiler tarafından yapılmalı, yetkisiz müdahaleler engellenmelidir. Elektrik panoları kapalı ve kilitli tutulmalı, sadece yetkili elektrikçilerin erişimine izin verilmelidir. Elektrik arızalarında hızlı müdahale için "Bakım Var" uyarı levhaları kullanılmalı ve panolara kaçak akım rölesi takılarak güvenlik artırılmalıdır. Taşınabilir elektrikli aletler kullanılırken yalıtımlı kablolar tercih edilmeli, cihazların topraklama sistemleri kontrol edilmeli ve aletler sadece tasarlandıkları amaç doğrultusunda kullanılmalıdır. Kullanıcıların koruyucu ekipmanları (eldiven, ayakkabı, gözlük vb.) eksiksiz olarak kullanması sağlanmalıdır (Yardımcı, 2023).

Yöntem

Bu araştırmada, eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği (İSG) konularında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların içerik analizi yöntemiyle incelenmesi amacıyla doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı materyallerin sistematik olarak incelenmesini sağlayan bir yöntem olup, özellikle belirli bir konu hakkında geçmişte yapılan çalışmaları değerlendirmek ve mevcut durumu ortaya koymak için etkili bir veri toplama tekniğidir (Karasar, 2010).

Araştırma kapsamında, Ulusal Tez Merkezi (YÖK-Tez) veritabanından erişilebilen lisansüstü tezler incelenmiş, "eğitim kurumu", "okul", "iş sağlığı", "iş güvenliği" ve "iş sağlığı ve güvenliği" anahtar kelimeleri kullanılarak 2023-2025 yılları arasında yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri analiz edilmiştir (Tablo 1).

Çalışmada içerik çözümleme süreci tematik/kodlamaya dayalı olarak değil; betimleyici ve karşılaştırmalı bir inceleme şeklinde yürütülmüştür. Her tez tek tek okunmuş ve bulgular, çalışmanın kapsamına uygun olacak biçimde özetlenmiştir. İncelenen tezlerin yöntemleri, örneklem grupları, veri toplama araçları ve ulaştıkları sonuçlar arasında ortak noktalar ve farklılıklar belirlenmiş; bulgular yazılı olarak karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmiştir. Araştırma, nitel veri analizinde yapılandırılmış sınıflama veya yazılım temelli analiz tekniklerinden ziyade, doğrudan içerik okumasına dayalı sistematik bir karşılaştırma yaklaşımı ile yürütülmüştür.

Tablo 1. Araştırma Örneklemi

Çalışma Düzeyi	Yayın Tarihi	Çalışmanın Tam Başlığı	Yazar Adı
YLT	2023	Ankara İlinde Bulunan Özel Eğitim Uygulama Okullarındaki İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının İncelenmesi	Yurdakul E.
YLT	2023	Bir Meslek Yüksekokulunun İnşaat Laboratuvarında Alınması Gereken İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirlerinin Değerlendirilmesi	Korucuk, F.G.
YLT	2023	Meslek Yüksekokullarında Eğitim Gören Öğrencilerin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda Yaklaşımlarının Belirlenmesi	Mahan, H.
DRT	2023	Okullarda İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarına Yönelik Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri	Bilgiç, S.
YLT	2023	Adana İli Seyhan İlçesi Ortaokul Öğretmenlerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarına Bakışı	Tekin, A.
YLT	2023	İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullara Yansıma Düzeyinin Yöneticilerle İlgili Faktörler Açısından İncelenmesi	Yardımcı, K.
YLT	2024	Okullarda İş Sağlığı ve Güvenliğinin Uygulanması ve Yeterliliği Hakkında Yönetici Görüşleri	Çelik, E.
YLT	2024	Niğde İlindeki İlkokul Öğrencilerinin, İş Sağlığı ve Güvenliği ile İlgili Bilgi Durumlarının Tespiti	Başpınar, H.
YLT	2024	Öğretmenlerin Psikososyal Risklere Maruz Kalma Düzeyleri ile Okuldaki İş Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında İncelenmesi: Özel Okullar Örneği	Kımırtı, N.

YLT: Yüksek Lisans Tezi; DRT: Doktora Tezi

Tablo 1’de belirtilen çalışma örnekleme, kaynak tarama (belgesel) yöntemi ile toplanarak incelenmiştir. Çalışma amacı doğrultusunda ulaşılan yayınlar nitel veri analizi ile değerlendirilmiştir. Nitel veri analizi olarak adlandırılan yöntem, matematiksel formül kullanmaksızın alanyazında yer alan ve farklı araştırmacıların gerçekleştirdiği çalışmaların incelenmesini kapsamaktadır. Nitel veri analizleri arasında gözlem yolu ile mevcut evren örneklemin incelenmesi sağlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada gözlem yöntemi tercih edilmiştir (Özer, Söğüt, Özer ve Sari, 2023).

Bulgular

Aşağıda eğitim kurumları ile ilgili olarak İSG konularında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların (Tablo 1) sonuçları yorumlanmıştır.

Yurdakul (2023) tarafından yapılan araştırma nicel bir çalışmadır. Araştırmada özel eğitim kurumlarında görev yapan çalışanlara uygulanan anketler aracılığıyla, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim gördüğü kurumlardaki iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın bulguları, bu kurumlarda İSG uygulamalarına genel olarak olumlu yaklaşıldığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bazı önemli konularda eksikliklerin bulunduğu ve bu alanlarda

iyileştirmeye ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir. Örneğin, ıslak zeminlerde kayma ve düşme riskine karşı alınan tedbirler, sınıflardaki dolap sabitlemeleri, acil durum prosedürleri ve acil çıkış işaretlerinin belirginliği gibi hususlar, katılımcılar tarafından eleştirilmiştir. Araştırmada, daha önce okulda bir kaza yaşamış veya riskli bir duruma şahit olmuş kişilerin, İSG uygulamalarına karşı daha eleştirel ve dikkatli bir tutum sergilediği gözlemlenmiştir. Bu durum, olumsuz deneyimlerin bireylerin güvenlik algısını doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir. Genel olarak, özel eğitim kurumlarında güvenlik önlemlerinin büyük ölçüde yeterli olduğu düşünülse de mevcut açıkların kapatılması ve bu konuda farkındalığın artırılması büyük önem taşımaktadır. Okullarda yaşanabilecek kazaların çoğu, basit tedbirler ve dikkatli davranışlarla önlenabilir niteliktedir. Öğrencilerin güvenliği, velilerden öğretmenlere, yöneticilerden politika belirleyicilere kadar tüm tarafların ortak sorumluluğudur. Bu nedenle, özel eğitim kurumlarında İSG standartlarının sürekli geliştirilmesi ve daha etkili önlemlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Korucuk (2023) tarafından yapılan araştırmada yöntem olarak, Atatürk Üniversitesi Yapı Malzemesi Laboratuvarı'nda yapılan gözlem ve literatür taramasıyla birlikte, yapı malzemesi laboratuvarlarında karşılaşılabilecek iş sağlığı ve güvenliği risklerini belirlemek amacıyla nicel risk analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada, laboratuvar ortamlarının daha güvenli hale getirilmesi amacıyla farklı risk değerlendirme yöntemleri kullanılmış ve mevcut tehlikeler analiz edilmiştir. L tipi matris, Fine-Kinney ve FMEA yöntemleriyle gerçekleştirilen incelemelerde, her yöntemin farklı risk önceliklendirme kriterlerine sahip olduğu, ancak genel olarak laboratuvarlarda önemli güvenlik riskleri bulunduğu ortaya konmuştur. Özellikle Fine-Kinney yöntemi, detaylı değerlendirme yapabilme kapasitesi nedeniyle en uygun yöntem olarak öne çıkmıştır. Çalışmada, laboratuvarlarda alınması gereken güvenlik tedbirleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Kimyasalların doğru şekilde saklanması, ekipmanların düzenli kontrol edilmesi, acil durum ekiplerinin oluşturulması gibi kritik önlemler vurgulanmıştır. Aynı zamanda, laboratuvar yöneticilerinin ve çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilinçlendirilmesi, olası risklerin önüne geçilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Deneylerin güvenli bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için laboratuvarın düzenli ve kontrollü bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Gerekli uyarı tabelalarının yerleştirilmesi, acil durum prosedürlerinin herkes tarafından bilinmesi ve uygulanabilir olması sağlanmalıdır. Deney tecrübesine güvenerek güvenlik kurallarının göz ardı edilmesi, ciddi kazalara yol açabileceğinden, her aşamada gerekli önlemlere uyulması zorunludur.

Mahan (2023) tarafından yürütülen çalışmada yöntem olarak nicel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesinde İSG'nin kritik bir rol oynadığını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin kendi meslek alanlarıyla ilgili yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi oldukları ve işçi ile işveren sorumluluklarının farkında oldukları görülmüştür. Cinsiyet faktörünün, öğrencilerin İSG konusundaki görüşlerinde anlamlı bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin İSG'nin çalışma hayatı üzerindeki etkilerini yeterince değerlendirmedikleri ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Özetle meslek yüksekokulu öğrencilerinin İSG konusunda temel bilgilere sahip olduğu, ancak özellikle yasal mevzuat ve uygulamalar konusunda eksikliklerinin bulunduğu söylenebilir. Bu eksikliklerin giderilmesi ve öğrencilerin farkındalığının artırılması için İSG eğitimlerinin daha kapsamlı hale getirilmesi ve yasal düzenlemeler hakkında bilgilendirme çalışmalarının yoğunlaştırılması önerilmektedir.

Bilgiç (2023) tarafından yapılan araştırmada yöntem olarak karma desen kullanılmıştır. Çalışma, okul yöneticileri ve öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarına ilişkin

görüşleri ele alınarak, okullardaki İSG performansının analiz edilmesi hedeflenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin İSG eğitimi alıp almama durumlarına ve çalıştıkları okul türüne göre İSG uygulamalarına yönelik değerlendirmelerinin farklılaştığı ortaya çıkmıştır. İSG eğitimi almış öğretmenler, yönetsel önlemler, eğitim faaliyetleri ve genel İSG performansı konularında daha olumlu geri bildirimlerde bulunmuştur. Buna karşılık, İSG eğitimi almamış öğretmenlerin değerlendirmeleri daha düşük düzeyde kalmıştır. Okul türleri arasında yapılan karşılaştırmalarda, ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin İSG eğitim uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerinin, diğer okul türlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özellikle diğer lise türlerinde çalışan öğretmenlerin, yönetsel önlemler ve İSG uygulamalarına dair görüşlerinin ilkokul, ortaokul ve Anadolu liselerindeki öğretmenlere kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nitel bulguları, nicel analizlerin şekillenmesine katkıda bulunmuş ve okul yöneticilerinin İSG uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri, ölçeğin oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Ölçek uygulandıktan sonra elde edilen nicel veriler, nitel bulgularla desteklenerek daha derinlemesine bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak, okullardaki İSG uygulamalarının etkinliği, öğretmenlerin bu alandaki eğitim düzeyleriyle doğrudan bağlantılıdır. İSG eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve farklı okul türlerine yönelik güvenlik önlemlerinin daha dengeli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Özellikle lise düzeyindeki okullarda yönetsel önlemlerin ve eğitim programlarının iyileştirilmesi, İSG uygulamalarının genel başarısını artıracaktır. Okullarda İSG kültürünün geliştirilmesi için eğitimlerin sürekli hale getirilmesi ve tüm paydaşların bilinçlendirilmesine yönelik çalışmaların artırılması büyük önem taşımaktadır.

Tekin (2023) tarafından yürütülen araştırma yöntem olarak nicel bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin önemli bir bölümünün İSG konusunda herhangi bir araştırma yapmadığı, tatbikatlara katılmadığı ve acil durum prosedürleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir. İlk yardım ve yangın söndürme ekipmanlarının kullanımı konusunda bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin sağlık durumları ve acil durum bilgileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve okullarda acil durum planlarının eksik olduğu görülmüştür. Okullarda İSG uyarı levhalarının yetersiz olması, risk değerlendirme süreçlerinin göz ardı edilmesi ve verilen İSG eğitimlerinin yetersiz kalması gibi faktörler, kazaların ve yaralanmaların önünü açan önemli eksiklikler olarak öne çıkmaktadır. Okullarda İSG kültürünü geliştirmeye yönelik yarışma, panel gibi etkinliklerin düzenlenmediği, ramak kala kutusu, gaz dedektörü, paratoner, merdiven ara boşluklarında emniyet ağı, pencere parmaklıkları ve priz kapakları gibi güvenlik ekipmanlarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, okul yöneticileri ve öğretmenlerin İSG konusundaki farkındalıklarını artırmaya yönelik önemli bulgular sunmaktadır. Okullarda güvenli bir ortam sağlamak için sistematik risk analizleri yapılmalı, eksik güvenlik önlemleri tamamlanmalı ve öğretmenlerin İSG bilinç düzeyini yükseltecek eğitim programları uygulanmalıdır.

Yardımcı (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni dayanak alınmıştır. Çalışmanın sonuçları, okul yöneticilerinin İSG uygulamalarına yönelik farkındalıklarının yüksek olduğunu, ancak bu uygulamaların daha etkili hale getirilmesi için bazı eksikliklerin giderilmesi gerektiğini göstermiştir. Güçlü yönler arasında, İSG uygulamalarının yasal bir çerçeveye oturtulmuş olması, belirli standartların oluşturulması ve okul yöneticilerinin bu konuda sorumluluk bilinciyle hareket etmesi yer almaktadır. Araştırmada tespit edilen eksiklikler arasında İSG eğitimlerinin daha geniş kitlelere ulaştırılması, ekonomik kaynakların artırılması ve uygulamaların teknik, mali ve ekipman desteğiyle daha etkin hale getirilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Okullarda İSG uygulamalarının sürdürülebilir olması için, bu alandaki eğitimlerin zorunlu hale getirilmesi,

yöneticilerin aktif katılımının sağlanması ve okul bazında rehberlik desteğinin artırılması önerilmektedir. Sonuç olarak, okul yöneticileri İSG uygulamalarına önem vermekte, ancak bu süreçlerin daha etkili olabilmesi için daha fazla maddi ve teknik desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. İSG standartlarının yaygınlaştırılması ve okullarda güvenli ortamların oluşturulması için gerekli adımların atılması, eğitim kurumlarında güvenliğin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Çelik (2023) tarafından gerçekleştirilen bu araştırma, nitel bir yöntemle yürütülmüştür. Verilerin analizi sürecinde, katılımcıların ifade ettikleri düşünceleri belirlemek amacıyla temalara dayalı kodlama tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda katılımcı görüşleri derlenmiş ve anlamlı şekilde özetlenmiştir. Bu görüşler, çalışmanın bulgular ve yorumlar bölümünün temelini oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, okul yöneticilerinin bir kısmının İSG konusunda hiç eğitim almadığı, eğitim alanların ise bu eğitimlerin yetersiz olduğunu düşündüğü belirlenmiştir. Yöneticiler İSG uygulamalarını hayata geçirmek için gerekli bütçenin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanmaması, personel eksikliği ve mevcut denetimlerin yetersiz kalması gibi faktörlerin bu süreci zorlaştırdığını ifade etmiştir. Araştırma, okullarda İSG uygulamalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi için yöneticilere yönelik kapsamlı eğitim programlarının hazırlanması, mali destek sağlanması ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Başpınar (2024) tarafından gerçekleştirilen araştırma nicel bir çalışmadır. Araştırmanın sonuçları, ilkokul öğrencilerinin genel olarak İSG konusunda bir farkındalığa sahip olduğunu, ancak bazı öğrencilerin bu alanda yetersiz bilgiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu durum, ilkokul düzeyinde İSG eğitiminin daha yaygın hale getirilmesi ve öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Analizler, İSG bilgi düzeylerinin okullar ve sınıf seviyeleri arasında anlamlı farklılıklar gösterdiğini, ancak cinsiyet faktörünün bu konuda anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular ışığında, ilkokullarda öğrencilerin güvenliğini artırmak ve İSG bilgi düzeylerini yükseltmek amacıyla eğitim programları geliştirilmeli, bilinçlendirme çalışmaları yaygınlaştırılmalı ve çocukların erken yaşta iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilinçlenmesini sağlayacak çeşitli önlemler alınmalıdır.

Kımırtı (2024) tarafından yürütülen araştırmada yapılan istatistiksel analizler sonucunda, öğretmenlerin çalışma temposu, nicel ve bilişsel talepler, duygusal yük, duygularını kontrol etme zorunluluğu, tanınma eksikliği, özgürlük ve etki hissini azalması, iş güvencesi endişesi, iş-özel yaşam dengesizliği, güven eksikliği ve tükenmişlik gibi faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir. Araştırma bulguları, iş tatmini ile psikososyal risk faktörleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, psikososyal risklere maruz kalan öğretmenlerin iş tatmin seviyelerinin düştüğü belirlenmiştir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin motivasyonunu ve mesleki doyumunu artırmak amacıyla önleyici ve destekleyici politikaların uygulanması önerilmektedir.

Tablo 2. Eğitim Kurumlarında İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Konulu Araştırmaların Özet Tablosu

Araştırmacı (Yıl)	Yöntem	Katılımcılar / Alan	Öne Çıkan Bulgular
Yurdakul (2023)	Nicel	Özel eğitim kurumu çalışanları	İSG'ye olumlu yaklaşım olsa da acil durumlar, sabitlemeler, işaretlemeler gibi eksikler mevcut.
Korucuk (2023)	Nicel (Risk Analizi)	Üniversite laboratuvar çalışanları	Fine-Kinney en uygun yöntem; laboratuvar ortamlarında ciddi riskler belirlenmiş.
Mahan (2023)	Nicel	Meslek yüksekokulu öğrencileri	Öğrenciler İSG'nin önemini biliyor; ancak yasa ve uygulamalara dair eksikleri var.
Bilgiç (2023)	Karma	Okul yöneticileri ve öğretmenler	İSG eğitimi alan öğretmenler daha olumlu; lise türlerinde farkındalık daha düşük.
Tekin (2023)	Nicel	Ortaokul öğretmenleri	Tatbikat ve ekipman bilgisi eksik; İSG materyalleri ve uygulamalar yetersiz.
Yardımcı (2023)	Nitel	Okul yöneticileri	Farkındalık yüksek; uygulamada mali, teknik destek eksiklikleri var.
Çelik (2023)	Nitel	Okul yöneticileri	Eğitim yetersiz, personel ve denetim eksikliği İSG uygulamalarını zorlaştırıyor.
Başpınar (2024)	Nicel	İlkokul öğrencileri	Farkındalık var; ancak sınıf düzeyine göre bilgi farklılığı gözlemleniyor.
Kımırtı (2024)	Nicel	Öğretmenler	Psikososyal riskler iş tatminini azaltıyor; destekleyici politikalar öneriliyor.

Yukarıdaki tabloda, farklı araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmalara ait yöntem, katılımcı grubu ve öne çıkan bulgular özetlenmiştir.

Sonuç

Eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalar incelendiğinde, genel olarak İSG'nin önemini kabul edildiği ancak uygulamalar açısından ciddi eksikliklerin bulunduğu görülmektedir. Farklı eğitim seviyelerinde ve kurum türlerinde yapılan araştırmalar, İSG'ye yönelik algı ve uygulamalardaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaktadır.

Araştırmalar, eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler arasında İSG konusunda temel bir farkındalık olduğunu, ancak bu farkındalığın düzeyinin deneyim, eğitim geçmişi ve kurumsal imkânlarla göre değiştiğini göstermektedir. Mahan (2023), öğrencilerin iş kazalarının önlenmesi açısından İSG'yi önemli bulduklarını ancak yasal mevzuat hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtirken, Bilgiç (2023), öğretmenlerin İSG uygulamalarına yönelik değerlendirmelerinin aldıkları eğitim düzeyine bağlı olarak değiştiğini vurgulamıştır. Yurdakul (2023) ise özel eğitim kurumlarında İSG'ye genel olarak olumlu bakıldığını, ancak kaza yaşamış bireylerin bu konuda daha bilinçli ve eleştirel davrandığını ifade

etmiştir. Bu bulgular, İSG farkındalığının çoğu zaman deneyim sonrası arttığını, önleyici eğitimin ise etkisiz kaldığını göstermektedir.

Okullardaki fiziksel güvenlik önlemlerine yönelik eksiklikler birçok çalışmada vurgulanmıştır. Korucuk (2023), laboratuvar ortamlarında güvenlik tedbirlerinin yetersizliğine işaret ederken, Yurdakul (2023) ıslak zeminlerde kayma riski ve acil çıkış tabelalarının belirsizliği gibi sorunlara dikkat çekmiştir. Tekin (2023), öğretmenlerin ilk yardım ve yangın söndürme ekipmanlarını kullanma konusunda yetersiz olduğunu ve tatbikatlara katılmadıklarını belirtmiştir. Bilgiç (2023), okul türlerine göre öğretmenlerin İSG'ye bakışının değiştiğini ve özellikle lise öğretmenlerinin farkındalığının düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, İSG'nin sadece teorik bilgiyle sınırlı kalmaması, aynı zamanda okulun fiziksel koşullarıyla da desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak bu fiziksel eksikliklere yönelik mevcut kamu politikalarının yeterliliği çalışmalarda kapsamlı biçimde ele alınmamıştır.

Araştırmalarda ortak bir tema olarak İSG eğitimlerinin yetersizliği öne çıkmaktadır. Mahan (2023) öğrencilerin teorik bilgilere sahip olduklarını ancak mevzuat bilgisi açısından eksik kaldıklarını, Çelik (2023) ise yöneticilerin önemli bir bölümünün hiç İSG eğitimi almadığını ya da verilen eğitimin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bilgiç (2023), İSG eğitimi almış öğretmenlerin değerlendirmelerinde daha bilinçli olduklarını vurgularken, Başpınar (2024), öğrenciler arasında farkındalık düzeyinin sınıf düzeyine göre değiştiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular doğrultusunda İSG eğitimlerinin uygulamalı, süreklilik içeren ve seviyeye uygun içeriklerle yapılandırılması gerektiği söylenebilir.

İSG uygulamalarının etkinliğinde okul yöneticilerinin rolü belirleyicidir. Yardımcı (2023), yöneticilerin farkındalığının yüksek olduğunu ancak uygulamada mali ve teknik eksiklikler nedeniyle güçlükler yaşandığını ifade etmiştir. Çelik (2023) de benzer şekilde, yöneticilerin personel ve bütçe yetersizlikleri, denetim zayıflığı gibi sorunlardan şikâyetçi olduklarını belirtmiştir. Bu bağlamda, İSG'nin yalnızca bireysel çaba ve bilinçle değil, kurumsal destek, merkezi planlama ve sürdürülebilir kaynaklarla geliştirilmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Öğretmenlerin iş tatminini etkileyen psikososyal riskler de İSG'nin önemli bir boyutunu oluşturur. Kımırtı (2024), öğretmenlerin yoğun iş yükü, duygusal zorlanma, iş güvencesi endişesi ve tükenmişlik gibi faktörlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu durumun iş tatmini üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve dolayısıyla İSG kapsamına alınması gereken önemli bir alan olduğu görülmektedir. Ancak bu sorunlara yönelik çözüm önerileri daha net hale getirilmelidir. Örneğin, okul temelli psikolojik destek programları, öğretmenlerin duygusal yükünü hafifletecek rehberlik hizmetleri, kurum içi iletişimi artıracak geri bildirim sistemleri gibi önleyici stratejiler literatüre entegre edilebilir.

Genel olarak, lisansüstü araştırmalar eğitim kurumlarında İSG uygulamalarını farklı yönleriyle ele almakta; risk değerlendirme süreçleri, fiziksel güvenlik, eğitim eksiklikleri ve yönetsel yetersizlikler üzerine kapsamlı veriler sunmaktadır. Laboratuvar temelli çalışmalarda Fine-Kinney, L Tipi Matris ve FMEA gibi yöntemlerle güvenlik analizleri yapılmış ve bu ortamlarda ciddi risklerin varlığı ortaya konmuştur. Bu yöntemlerin özellikle eğitim kurumlarının teknik alanlarında daha sistematik biçimde uygulanması, güvenlik seviyesinin artırılması açısından önem taşımaktadır. Öğrencilerin İSG farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalar ise, erken yaşta eğitim almanın etkili olduğunu, ancak bu eğitimlerin içerik ve uygulama biçimlerinin

çeşitlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Öğrencilerin sadece teorik bilgiye değil, davranışsal olarak da güvenli tutum geliştirmelerine odaklanılmalıdır.

Özetle eğitim kurumlarında İSG uygulamalarının etkinliğinin artırılması için çok yönlü önlemlerin alınması gerekmektedir. İSG eğitimlerinin yaygınlaştırılması, denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, okullara mali ve teknik destek sağlanması ve laboratuvar güvenliği gibi teknik konulara yönelik risk değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi öncelikli çözüm alanları olarak öne çıkmaktadır. Öğretmenlerin psikososyal risk faktörlerine maruz kalmalarının önüne geçilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, İSG uygulamalarının başarısını artıracak önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Eğitim kurumlarında güvenlik kültürünün sürdürülebilir hale getirilmesi için tüm paydaşların iş birliği içerisinde hareket etmesi büyük önem taşımaktadır.

İncelenen çalışmalar, eğitim kurumlarında iş sağlığı ve güvenliğinin (İSG) yalnızca yasal bir zorunluluk değil; aynı zamanda eğitimin niteliğini ve çalışan memnuniyetini doğrudan etkileyen bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak mevcut uygulamalarda çeşitli eksiklikler bulunmaktadır. Bu bağlamda aşağıda önerilere yer verilmiştir:

1. Öğrencilere, öğretmenlere ve yöneticilere yönelik İSG eğitimleri, sadece teorik bilgilerle sınırlı kalmamalı; yangın tatbikatları, ilk yardım uygulamaları ve acil durum senaryoları gibi pratik etkinliklerle desteklenmelidir. Millî Eğitim Bakanlığı onaylı modüler İSG eğitim programları hazırlanmalı, öğretmen hizmet içi eğitimlerine entegre edilmelidir.
2. Okullarda kullanılan yangın tüpleri, ilk yardım kitleri, acil çıkış işaretleri gibi ekipmanların düzenli kontrolü sağlanmalı, eksik olanlar hızla temin edilmelidir. Her okulda yılda en az iki kez yapılacak İSG denetim planı oluşturulmalı, bu denetimlerde kullanılmak üzere kontrol listeleri standardize edilmelidir.
3. İSG uygulamalarının sürekliliğini sağlamak için okul dışı bağımsız denetim ekipleri tarafından izleme ve değerlendirme yapılmalıdır.: İl/ilçe düzeyinde "İSG Okul Değerlendirme Kurulları" kurulmalı ve yılda bir kez raporlama yapılmalıdır.
4. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik yaşamaması için okul psikolojik danışmanlık hizmetleri güçlendirilmeli, stres yönetimi ve motivasyon atölyeleri düzenlenmelidir.: Okullarda rehberlik servisleri sadece öğrenciye değil, öğretmen ve yöneticilere yönelik de çalışacak şekilde yapılandırılmalıdır.
5. Okul yöneticileri İSG uygulamalarının koordinatörü konumundadır. Bu nedenle teknik ve mali konularda desteklenmelidir. Yöneticilere yönelik "Okul Temelli Risk Yönetimi" eğitimleri hazırlanmalı, İSG bütçe kalemleri doğrudan okul ödeneğine entegre edilmelidir.
6. Okul içinde seminerler, afiş çalışmaları, öğrenci sunumları gibi etkinliklerle İSG kültürü yaygınlaştırılmalıdır. "İSG Haftası" kapsamında her okulda yarışmalar, paneller ve öğrenci projeleri teşvik edilmelidir.
7. Öğrencilere küçük yaşlardan itibaren güvenli davranış alışkanlıkları kazandırmak için İSG, ders içeriklerine uyarlanmalıdır. Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Teknoloji Tasarım derslerine entegre edilecek İSG modülleri hazırlanmalıdır.
8. Okul binalarının yapısal güvenliği, havalandırma sistemi, aydınlatma düzeyi gibi unsurlar düzenli olarak kontrol edilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı bina bakım bütçesinde "İSG fiziki iyileştirme" başlığı altında özel kaynak ayrılmalıdır.

9. İSG uygulamaları sadece yönetici düzeyinde kalmamalı, öğretmen ve öğrencilerin de dâhil olduğu komisyonlarla yürütülmelidir.: Her okulda “İSG Komisyonu” oluşturulmalı; yılda en az 3 kez toplanarak alınan kararları uygulamaya koymalıdır.
10. Simülasyonlar, animasyonlar, sanal yangın tatbikatları gibi yenilikçi yöntemlerle İSG eğitimi daha etkili hale getirilebilir. MEB tarafından geliştirilecek dijital içerikler, akıllı tahtalarda uygulanmak üzere tüm okullara gönderilmelidir.

Referans

- Aslanargun, E. (2020). *Eğitim bilinci: Eğitimde öze dönüş felsefesi* (1. baskı). Genç Kitap.
- Ayhan, H. (2011). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Azeredo, R., & Stephens-Stidham, S. (2003). Design and implementation of injury prevention curricula for elementary schools: Lessons learned. *Injury Prevention, 9*, 274–278.
- Başpınar, H. (2024). *Niğde ilindeki ilkokul öğrencilerinin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgi durumlarının tespiti* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Bilgiç, S. (2023). *Okullarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yönelik okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri* (Doktora tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Braun, S. S., Chelsea, A. K., Heather, L. M., & Catherine, P. B. (2024). Profiles of teachers' occupational health: Associations with classroom management practices, gender, and race. *Teaching and Teacher Education, 118*, 103819. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103819>
- Braun, S. S., Schornick, Z. T., Avery, K. W., Eickholz, E. R., Parker, J. G., & Hooper, A. L. (2024). Teachers' social competencies, occupational health, and personal well-being are associated with their use of snark in the classroom. *Social Psychology of Education, 27*(5), 2265–2288. <https://doi.org/10.1007/s11218-024-09940-0>
- Burgos-Garcia, A. (2015). Mainstreaming health and safety in schools: Practical insights from the teachers. *Educational Research and Reviews, 10*(3), 1850–1860.
- Cüceloğlu, D., & Erdoğan, İ. (2019). *Öğretmen olmak: Bir can'a dokunmak* (28. baskı). Final Kültür Sanat Yayınları.
- Çay, E. (2019). Özel eğitim okulu yöneticilerinin iş sağlığı ve güvenliğine yönelik görüşleri [Opinions of managers working in special education schools about occupational health and safety]. *Education Sciences, 14*(1), 1–16.
- Çelik, E. (2024). *Okullarda iş sağlığı ve güvenliğinin uygulanması ve yeterliliği hakkında yönetici görüşleri* (Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Demir, G. (2006). İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında iş yeri İSG kurullarının etkinliği [Effectiveness of workplace occupational health and safety committees to provide occupational health and safety (OHS)] [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi. (Yayın No. 187306)
- Görür, N. (2024). *Sesimi duymayan kaldı mı?* (1. baskı). Masa Kitap.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

- Kimirtı, N. (2024). *Öğretmenlerin psikososyal risklere maruz kalma düzeyleri ile okuldaki iş tatmin düzeyleri arasındaki ilişkinin iş sağlığı ve güvenliği kapsamında incelenmesi: Özel okullar örneği* (Yüksek lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Korucuk, F. G. (2023). *Bir meslek yüksekokulunun inşaat laboratuvarında alınması gereken iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Mahan, H. (2023). *Meslek yüksekokullarında eğitim gören öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda yaklaşımlarının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi, Kırklareli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2023/2024*. Strateji Geliştirme Başkanlığı. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_10/11230736_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2023_2024.pdf
- Ortaylı, İ. (2019). *İmparatorluğun en uzun yüzyılı* (49. baskı). Kronik Kitap.
- Özer, S., Söğüt, H., Özer, Ş., & Sari, A. (2023). İş sağlığı güvenliği kapsamında psikososyal risk etmenleri ve ücretli öğretmenlerin yaşadığı sorunlar. *SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 579–590.
- Öztürk, M., Türker, Y., Özbudak, F., & Dağlar, H. (2022). Örgütsel sosyalizasyon bileşenlerinden iletişim ve eğitimin iş sağlığı ve güvenliğindeki önemi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 10(22), 283–308.
- Resmî Gazete. (2012, Haziran 30). *İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu* (Kanun No. 6331). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630-1.htm>
- Salimi, M. (2013, June 24). A whole-school approach to occupational health and safety (OSH). *ADAPT Bulletin*. ADAPT International. <https://www.adaptinternational.it>
- Tekin, A. (2023). *Adana ili Seyhan ilçesi ortaokul öğretmenlerinin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına bakışı* (Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Tezcan, M. (2020). *Eğitim sosyolojisi* (20. baskı). Anı Yayıncılık.
- Ulusal Tez Merkezi. (2025). *Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim tarihi: 29.01.2025).
- United Nations Children’s Fund [UNICEF]. (2016). *The state of the world's children 2016: A fair chance for every child*. <https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/ddea0e8506fd3036276dd622128bca35f7bf7c5f.pdf>
- Yardımcı, K. (2023). *İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullara yansımaya düzeyinin yöneticilerle ilgili faktörler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Yılmaz, F., & Büyükakıncı, B. Y. (2019). Çalışanların demografik özelliklerine göre iş sağlığı ve güvenliği algılarının karşılaştırılması. *OHS Academy*, 2(1), 30–44.
- Yılmaz, S. (2022). How to enhance occupational health and safety practices in schools: An analysis through the eyes of school principals. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 9, 922–933.

Yurdakul, E. (2023). *Ankara ilinde bulunan özel eğitim uygulama okullarındaki iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).